

# "מה כואב לך, דודי?"

## על מקומה של השאלה בדרך הרוחנית

"אדם המתקדם באמת בכל הקשור למדע הרוח ינסה בכל יום להציב בפני עצמו מחדש את הדברים היסודיים ביותר" אומר לנו רודולף שטיינר. על השאלה כיסוד משמעותי לדרך הרוחנית

### דני אמן

פרסיבל לומד בבית הספר לאבירים כי אין האביר צריך לשאול שאלות. בהמשך דרכו הוא מגיע לטירה בה הוא פוגש את מלך הטירה נאנק מכאבים. נאמן לתלמודו, אין הוא שואל דבר וזוכה מאוחר יותר להשפלה ציבורית בשל כך



"זה שאינו יודע לשאול גרוע מהרשע"

מאבדת את בעלה אשר נאלץ לחזור לטירה. כאן אנו מתוודעים לשאלה אחרת: השאלה הסקרנית, השאלה אשר איננה נובעת מן הלב, מן האמפטיה לאחור, ומן הרצון לסייע לו אלא מתוך האינטרס האישי. בכיצד קונים דעת העולמות העליונים אומר שטיינר: "כי חוק הוא לכל בעלי הידע העילאי- המתקדשים: לא למנוע מכל האדם את הידיעה אשר לה הוא ראוי. ועוד קיים חוק, טבעי כמוהו והוא: לא לגלות דבר מהידע העילאי לשום אדם אשר לא הוכשר לכך."<sup>3</sup> השאלה הסקרנית מקדימה תמיד את המאוחר, או את הלא ראוי ומסיטה את האדם מן הדרך. קיימת גם סכנה של התמכרות לשאלות, מצב שבו

**ב**מקורותינו נרמזת חשיבותה של השאלה בדמותו של זה שאינו יודע לשאול בהגדה של פסח, מרכזיותה של השאלה מקבלת משנה תוקף כאשר נטען כי זה שאינו יודע לשאול גרוע מן הרשע! מאמר זה מתמקד בשאלה כיסוד משמעותי לדרך הרוחנית שכן, בדרך כלל אנו נוטים להתמקד בידע אשר יכול להיות חדש, מרתק ומפריה, אך בנוסף לתוכן הרוחני טוב לעסוק מידי פעם בתהליך הפנימי הנדרש כדי להגיע להבנה.

וולפראם פון אשנבאך בונה את כל ספרו פרסיבל<sup>2</sup> מסביב למוטיב של השאלה. הגיבור לומד בבית הספר לאבירים כי אין האביר צריך לשאול שאלות. בהמשך דרכו הוא מגיע לטירה בה הוא פוגש את מלך הטירה נאנק מכאבים. נאמן לתלמודו, אין הוא שואל דבר וזוכה מאוחר יותר להשפלה ציבורית בשל כך. רק אחרי תלאות רבות, קרבות ומפגשים דתיים הוא מגיע שוב לטירה והפעם שואל: "מה כואב לך דודי?" ובכך גואל את מלך הטירה מיסוריו. הסיפור הזה חושף נושא הנוגע לכולם בתקופתנו. הנושא של השאלה שלא נשאלה. במבט לאחור על ילדותם ימצאו רבים את ה"שאלה שלא נשאלה", את התקופות של המצוקה אשר בהן נותרו לבד בלתי נראים, כאשר ההורים אינם חשים בדבר, אינם שואלים, ומשאירים אותם בבדידותם. בדידות זו הפכה להיות אחר כך כוח מעצב, אשר המית חלקים מעצמנו, חסם את הביטוי של עצמנו, של כעס, של רגש והוביל אותנו במסלול חיים שבו עלינו לשקם בעבודה אישית את החלקים שנפגעו.

אך וולפראם פון אשנבאך מתחכם לנו. אחרי שהפנמנו את חשיבותה של השאלה, מופיע בסוף הספר סיפור אחר לגמרי, סיפורו של בנו של פרסיבל- לונגהרין. לונגהרין יוצא מהטירה של הגביע הקדוש לסייע לנסיכה מבראבאנט, הוא מתחתן איתה ומשביע אותה שלא לשאול למוצאו. היא לא עומדת בהבטחתה ושואלת אותו מי הוא וכך



בתמונה: עמוד מאויר מתוך הרומן "פרסיבל" של וולפראם פון אשאנכך

יהודה פריד  
אמר: "התשובה  
היא רק מקום  
מנוחתה הזמני של  
השאלה". בכך הוא  
מצביע על הנטייה  
שלנו לנוח מרגע  
שמצאנו תשובה  
ולהסתפק בנקודת  
ראות אחת. הדרך  
הרוחנית מבקשת  
מן האדם לאפשר  
לדעות שלו למות,  
ולבחון את הסוגיה  
מחדש מנקודת  
ראות אחרת

במרחב הפרטי ובזירה הציבורית היו נחשכים כתוצאה מן התרגול הזה. שטיינר אומר: "אהבה היא גבוהה מדעה. אם אנשים אוהבים זה את זה ניתן להביא ביחד את הדעות השונות ביותר."<sup>6</sup>

**"אדם המתקדם באמת בכל הקשור למדע הרוח ניסה ככל יום להציב בפני עצמו מחדש את הדברים היסודיים ביותר"** - הנכונות לחזור לשאלות היסוד פועלת ככוח מפרה ויצירתי. דווקא שאלות היסוד, אשר להן אין אף פעם תשובה מספקת, יכולות להיות כר להבנה חדשה וליצירה מתוך הרגע. המהלך הטבעי מוליך אותנו החל מאמצע החיים להתקשות, להסתמכות על הניסיון ולמעין ודאות מדומה שאנו מבינים את החיים. ההמרה של סימן הקריאה בסימן שאלה לגבי שאלות כגון: מהם החיים, מהו האדם, מהו צמח, מהו גורל ובדומה - פותחת נתיב למעיין של התחדשות, ויכולה לאפשר לאדם גם בגיל מבוגר להרגיש בפנימיותו יותר ויותר צעיר ויותר גמיש. היכולת של אנשים בסביבתו של שטיינר לשאול שאלות יסוד כגון: מהי תנועה, או מהן מיסטריות מודרניות, הן אלו שאפשרו לשטיינר ליצור תחומים חדשים בעבודתו. אחת היכולות אשר ניתן לפתח היא היכולת לחיות עם שאלה לאורך זמן, לעתים שנים ארוכות ולחזור אליה שוב ושוב. פירות של יכולת כזו אנו יכולים למצוא בעבודתו של תיאודור שוונק על המים,<sup>8</sup> או ביכולת של שטיינר לתרגם את האגדה של גתה למחזה המסתורין הראשון.

**השאלה בדבר הזולת, העניין באחר, היא אבן הפינה של החיים החברתיים המודרניים.**<sup>9</sup> אין זה מובן מאליה כלל, הנטייה הטבעית בזמננו היא מיד במפגש עם האחר לקטלג אותו, לשים עליו תוויות - תוויות הנובעות מתוך הסמפטיות והאנטיפיטיות שלנו - ואז לתת לו לנוח בתוכנו עם התוויות

אובד כל האמון במציאת תשובה, בתוקף של התשובה, במציאותה של האמת. הספק משתלט על הכל, והאדם נע ונד משאלה לשאלה, בלי לחפש באמת תשובה. השאלה מאבדת את משמעותה והופכת כלי ריק, מעטפת חיצונית בלבד.

השאלה הבאה היא השאלה האינטלקטואלית. בתחום האינטלקטואלי התשובה היא החשובה. מגיל צעיר נשאל הילד שאלות רבות אשר מופנות אליו מעולם המבוגרים ומעירות אותו טרם זמנו, במקום שהמבוגר יתאמץ להכנס לעולמו של הילד. בביה"ס נשאל הילד אלפי שאלות שנחוות ברובן כשאלות חיצוניות אשר אינן מעוררות ענין, ואז עליו לנפק את התשובות לשאלות הללו במקום למצוא בתוכו את השאלות שמענינות אותו. בהגיעו לבגרות מאבד התוצר של מערכת החינוך את הרצון לשאול ואת העניין בעולם. המערכת האקדמית מנפקת לו שוב תשובות לשאלות שהוא לא שאל מעולם, תשובות הנחוות כגופים זרים אשר יש לקלוט ולפלוט, אך לא ניתן לעכל.<sup>4</sup>

יהודה פריד אמר: "התשובה היא רק מקום מנוחתה הזמני של השאלה".<sup>5</sup> בכך הוא מצביע על הנטייה שלנו לנוח מרגע שמצאנו תשובה ולהסתפק בנקודת ראות אחת. שטיינר אומר כי בני תקופתנו מאוהבים בדעות שלהם. הדרך הרוחנית מבקשת מן האדם לאפשר לדעות שלו למות, ולבחון את הסוגיה מחדש מנקודת ראות אחרת. תרגול טוב בדרך הזו הוא להשתקע בכנות בדעות ההפוכות מן הדעות שבהן אנו מחזיקים ולהתאמן על הסתכלות בעולם מנקודת ראות שונה משלנו, נקודת הראות של בני זוג, חברים לעבודה וגם יריבים פוליטיים. רק בחינה של אותה סוגיה מנקודות ראות רבות מקרבת אותנו אל האמת. רבים מן הקונפליקטים של זמננו,

הזו, מתוך אשליה שהכרנו אותו.אנו נוטים להסתובב בעולם כאשר בתוכנו מחסן של קריקטורות של מכרינו, אשר אינן עוברות בדיקה ואינן עוברות התחדשות. לכן השאלה המתמדת בדבר זהותו של זולת והמחויבות להכיר אותו יותר ויותר, מנקודות מבט שונות ועל רבדיו השונים - היא הסיכוי היחידי למפגש וליכולת להבין זה את זה. בתוך החיים הזוגיים יש חשיבות מיוחדת ליכולת הזו. אומרת אווה פיירקוס: "הטעות הגדולה שלכם היא שאתם מאמינים שיש גבול לאפשרויות הגילוי של הנשמה, שלכם או של האחר. כשאתם מגיעים למידה מסוימת של גילוי שהיא בדרך כלל שטחית למדי, אתם מקבלים את הרושם שזה כל מה שיש ואתם מתרווחים לחיים שקטים ללא חיפוש נוסף [...]"

(אך) הרצון להמשיך לחקור את מעמקיו האינסופיים של האחר, ונכונותכם לחשוף את עצמכם בפניו ולשתף אותו בחיפוש

גיאורג גלצר:  
"מהי שאלה?  
בראיה  
אימגנטיבית  
שאלה אמיתית  
היא גביע נפשי  
אשר האדם  
מגיש לעולם כדי  
שזה ימלאו"



הפנימי שלכם, הם אשר קובעים אם השתמשתם בארוס כגשר לאהבה<sup>10</sup> מדכא לראות בני זוג, אשר בטוחים כי הם מכירים זה את זה לחלוטין. הם אינם מקשיבים

זה לזו בטענה כי: "אני יודע מה היא רוצה להגיד", במקום לחפש שוב ושוב מקומות למפגש חדש. לעתים משתלט יאוש על הזוגיות כאשר במקום מסע של גילוי יש חוויה של מבוי סתום וחזרה אינסופית. כאשר מאבדים את התקווה להגיע להבנות חדשות, ולחוויה כי מתוך אי ההסכמות יכולים לצמוח גילויים חדשים. יש קשר הדוק בין השאלה בדבר הזולת לבין היכולת לידיעה עצמית. אנו

יכולים להכיר את עצמנו רק מתוך בחינה מדוקדקת של האנשים אליהם אנו קשורים. המארג האישי של קשרי הגומלין שלנו מכיל מפתחות אין ספור להבנה של מרכיבי האישיות שלנו, תבניות ההתנהגות ואתגרי הגורל. אדם אינו יכול להבין את עצמו ללא התודעות אל האנשים המקיפים אותו וללא נסיון להבין את חלקו מצד אחד, ואת חלקם מצד שני בהתרחשויות השונות של חייו.

ההיבט האחרון של השאלה במאמר זה, הוא השאלה המופנית לעולם הרוח, השאלה אשר הופכת לתפילה. אומר גיאורג גלצר "מהי שאלה? בראיה אימגנטיבית שאלה אמיתית היא גביע נפשי אשר האדם מגיש לעולם כדי שזה ימלאו<sup>11</sup>". במצוקות

החיים אנחנו ניצבים פעמים רבות חסרי אוניס, לא מבינים, לא יודעים מה נדרש מאיתנו- זה הזמן להפנות שאלה אל השמים. לעתים אנו מפנים

שאלה ונראה לנו כי תשובה איננה מגיעה. אך יתכן כי התשובה הגיעה בדרך לא צפויה והחמצנו אותה. תשובה איננה חייבת להגיע במדיטציה או בחלום, היא יכולה להגיע מחבר, מספר ואולי אפילו מאדם זה בניסתר נמצא מקור של נחמה המבקש לדבר איתנו. במאמר זה יכולנו לראות את העושר והרבגוניות אשר מציעה לנו השאלה. השאלה נותנת לנו הזדמנות להתעורר, התעוררות היא תמיד יחסית, ובעזרת השאלה יכול כל אחד מאיתנו לעשות צעד קדימה בהתעוררותו האישית.

דני אמנן הוא יועץ ביוגרפי, מייסד בית הספר ליעוץ ביוגרפי בירושלים. daniaman@netvision.net.il

1 ראה התייחסות ל"שאינו יודע לשאול אצל צ' ליברון - אוניברסיטת בר אילן www.biu.ac.il/JH/Parasha/pesah/lib.htmlCached - Similar

2 Wolfram von Eschenbach PARZIVAL vintage books 1961 p.345

3 רודולף שטיינר, כיצד קונים דעת העולמות העליונים, הוצאת מיכאל (1976). עמוד 21

4 ראה הרצאה על ההתגברות על עצבנות GA 143

5 יהודה פריד, ז'אן פיאזה - פסיכולוגיה ומתודה. הוצאת האוניברסיטה המשודרת (1984)

6 רודולף שטיינר, בשערי עולם הרוח, הרצאה מה-1 לספטמבר 1906

7 רודולף שטיינר, דחפים חברתיים ואנטי חברתיים, הרצאה מה-12 לדצמבר 1918 (GA186) עיונם איוזטריים כרך א'תלתן 1999

8 תואודור שוונק, סודות תנועת המים, ניר אליאב 2010 (הוצאה רביעית)

9 שם

10 אווה פיירקוס, יחסים מהות הקשר האינטימי. מרקם 2001 (עמ.39)

11 Geolzer George PALLADION GRAL und GRUNDSTEIN VERLAG AM GOETHEANUM 1989 (P.76)

מדכא לראות בני זוג, אשר בטוחים כי הם מכירים זה את זה לחלוטין. הם אינם מקשיבים זה לזו בטענה כי: "אני יודע מה היא רוצה להגיד", במקום לחפש שוב ושוב מקומות למפגש חדש